

23. ΟΙ ΧΟΡΗΓΙΕΣ ΚΑΙ Η ΠΡΟΠΑΓΑΝΔΑ: ΑΡΧΑΙΑ ἢ ΣΥΓΧΡΟΝΑ ΟΛΥΜΠΙΚΑ ΕΘΙΜΑ;

Όπως συμβαίνει και σήμερα, η συμμετοχή ίππων, πώλων, ημιόνων και αμαξιών στις Ολυμπιάδες χρηματοδοτούνταν από χορηγούς (*γυμνασίαρχους*) που ήταν άτομα, δήμοι ἢ πόλεις-κράτη της Ελλάδος και των αποικιών της. Ο αγών *κέλητος* τού 480 πΧΕ κερδήθηκε από *δημόσιον ἵππον* του Ἄργουσις κι είναι κρίμα που αγνοούμε το όνομα του, γιατί πρέπει να ήταν σπουδαίος. Η επένδυση των Ἀργείων έγινε σίγουρα για προβολή αφού ήταν πρώτης τάξεως δημοσιότητα για την Ἀργολίδα, που συνεχίζει να παράγει ἵππους μέχρι σήμερα. Εξ ἄλλου ο ανταγωνισμός μεταξύ αναδυόμενων πόλεων-κρατών πρέπει να συνέβαλε πολύ στην τάση χρηματοδότησης ἀριστων *πολεμικῶν* ἵππων.

Οι χορηγίες και διαφημίσεις σε μεγάλους ἵππικούς αγώνες (αλλά και σ’ ἄλλους) δεν είναι κάτι καινούργιο. Ο λεγόμενος ερασιτεχνισμός των Ολυμπικῶν ἀθλητῶν, που συχνά προβάλλεται απ’ το κοινό και δημοσιογράφους, είναι ἰδεαλιστική ουτοπία που δεν υπήρξε ποτέ στην πραγματικότητα. Οι εὐφορες πεδιάδες του Ἀργουσις, τα γόνιμα εδάφη της Μακεδονίας, ἡ Δ. Πελοπόννησος και ἡ σιτοπαραγωγός Θεσσαλία ετρεφαν διάσημα ἄλογα στην ελληνική ιστορία. Ἀκόμα και σε φτωχές, βραχώδεις περιοχές, ἡ ἰδιοκτησία ἵππου σήμαινε πλούτο κι αυτό γιατί οι περισσότεροι Ἕλληνες συμφωνούσαν με τον Ἰσοκράτη και τον Ἀριστοτέλη, πως το *ἵπποτροφεῖν* ἦταν προνόμιο του πλούτου.

Ἡ πώληση ἵππων ἐκτροφῆς ἀπαιτεῖ κεφάλαια και διαφήμιση. Στο *Μένωνα* (ἢ *Περὶ Ἀρετῆς*) ο Πλάτων εἰσάγει αυτό το σοβαρό στοιχείο σε μια φράση απ’ το στόμα του ἴδιου του Σωκράτη [70.α: *ΠΡΟ ΤΟΥ ΜΕΝ ΘΕΤΤΑΛΟΙ ΕΥΔΟΚΙΜΟΙ ΗΣΑΝ ΕΝ ΤΟΙΣ ΕΛΛΗΣΙΝ ΚΑΙ ΕΘΑΥΜΑΖΟΝΤΟ ΕΦ ΙΠΠΙΚΗΙ ΤΕ ΚΑΙ ΠΛΟΥΤΩΙ*]. Ο Σωκράτης εἶχε δίκαιο φυσικά. Ἦταν ὄντως πολύ πλούσιοι οι Θεσσαλοί ἵπποτρόφοι. Ἐνας μάλιστα που κατάφερε να πετύχει την καλύτερη πώληση στα χρονικά της ἵπποπαραγωγῆς. Θεσσαλικῆς ἐκτροφῆς δεν ἦταν ἄλλος απ’ το Βουκεφάλα του Μεγ. Αλεξάνδρου, που οδήγησε τον κύρη του σε νίκες από τη Μακεδονία μέχρι το Πακιστάν.

Όταν ο πατέρας του Φίλιππος Β’ αγόρασε το Βουκεφάλα, αναγκάστηκε να πληρώσει το υπέρογκο ποσό των δεκατριῶν ταλάντων, ἴτοι κάπου μισό εκατομμύριο σημερινά δολάρια. Το διάσημο πουλάρι ανατράφηκε και πουλήθηκε απ’ το Θεσσαλό Φιλόνεικο, που απέδειξε πως ἡ ἐκτροφή ἀλόγων, αν διαφημίζεται σωστά, πληρώνει πολλά λεφτά. Υπάρχουν σοβαροὶ λόγοι, που πείθουν πως ο Φιλόνεικος ἔκανε αυτό ακριβώς: ἡ πιο καλή διαφήμιση για ἓνα πολύ καλό ἄλογο εἶναι να ζητάς υπέρογκη τιμή.

Ἡ προέλευση του ονόματος *Βουκεφάλας* δεν εἶναι ἴσως αὐτή που προτάθηκε, δηλαδή από το *βούσις* και *κεφαλή* (βοῖδοκέφαλος). Πιστεύω πως ο ἵππος ἔφερε ἀπλά το *ἐγκαυστον* που του ἔκανε ο Φιλόνεικος στον αυχένα ἢ στο κεφάλι, με το γράμμα **Φ** για να προβάλλει την ἵπποπαραγωγή και το προϊόν του. Για ν’ αντιληφθούμε αὐτή τη μόδα, πρέπει να θυμηθούμε πως το αρχαῖο γράμμα **Β** γραφόμενο πλαισίως (ως **B**) και ἀνήκον στην ἴδια τάξη των χειλεόφωνων, ἀντικαθιστοῦσε το συγγενικό **Φ**, ὅπως στις λέξεις Βρύγες-Φρύγες, Βερενίκη-Φερενίκη, κ.α. Ἡ πεποίθησή μου στηρίζεται ἐπιπλέον στις *δερμοστιξίς* που ἔκαναν στον αυχένα των ἵππων τους οι Θεσσαλοί. Εἰδικότερα το **Σ** σήμαινε *σαμφόρο ἵππο* (φέροντα το αρχαῖο γράμμα *σαν*) και το **Q** (*κόππα*) *κοππατία ἵππο*. Αν ο Φιλόνεικος εἶχε μαρκάρει το λαιμό ἢ το κεφάλι του Βουκεφάλα με τ’ αρχικά του, τότε το ὄνομα του σπουδαίου αὐτοῦ ἐπιβήτορα σημαίνει ἀπλά ‘*φέρων Β στην κεφαλή*’, ἢ ‘*ἵππος ἐκτροφῆς Φιλόνεικου*’ και ὄχι ‘βοῖδοκέφαλος’.

Μετά απο 35ετή συμβίωση με αθλητικά άλογα, έχω μεγάλη δυσκολία να τα φανταστώ το Βουκεφάλα... βοϊδοκέφαλο. Επί πλέον, απο ό,τι γνωρίζω, καμιά παράσταση, άγαλμα ή μωσαϊκό που βρέθηκε ως τώρα απο τον 4^ο αι. πΧΕ ως τον 20^ο αι. ΧΕ, δεν εικονίζει τον Βουκεφάλα βοϊδοκέφαλο (**Εικ. 23.1-4**), γεγονός που ίσως ενισχύει το επιχείρημα μου. Αντίθετα ο επιβήτορας εικονίζεται με ωραιότατο κεφάλι και την επιβλητική θωριά του καθαρόαιμου Αραβικού ίππου.

Οι ίπποι καλής εκτροφής ήταν το κλειδί κάθε πολεμικού εγχειρήματος. Η εκτροφή τους πλήρωνονταν καλά και η έξυπνη διαφήμιση ανέβαζε τα κέρδη. Αυτό οδήγησε τις πλούσιες ελληνικές φαμίλιες στο *ιπποτροφείν*, απο την Πελοπόννησο μέχρι την Άνω Μακεδονία. Όμως οι πιο διάσημοι ίπποι και ημίονοι, τουλάχιστο στα πρώτα *Ολύμπια*, εκτρέφονταν στη Σικελία και στη Ν. Ιταλία, όπου ζούσαν πολλοί Έλληνες άποικοι (δες Κεφάλαιο 13).

Οι λατινικές φυλές ίππων θεωρούνταν ανώτερες ιδίως ως προς τα ήσσονα είδη, δηλ. τους ημίονους. Τούτο γιατί προέρχονταν απο το σπουδαίο αίμα δυο γενοτύπων ημιόνων, που πρώτος προσδιόρισε ο Αριστοτέλης, ήτοι τον *γίνο* (απο επιβήτορα όνο και φοράδα) και τον *ορέα* (επιβήτορα ίππο και γαϊδούρα). Οι καλής εκτροφής αυτοί ημίονοι κέρδιζαν κάθε αγώνα *απήνης* για δώδεκα συνεχείς Ολυμπιάδες. Στις μη βάρβαρες αποικίες της Δύσης (Αφρική, Νότια Ιταλία, Σικελία) φαίνεται πως οι ιπποδρομίες και μουλαροδρομίες ήταν το πάθος αρχόντων και τυράννων. Ήταν βέβαια φυσικό να θέλουν οι τύραννοι να κερδίσουν δημοτικότητα κι επιρροή στα πλήθη των ελληνικών φεστιβάλ. Για το σκοπό αυτό έπρεπε να 'κατεβάσουν' όσο πιο πολλά άλογα ή μουλάρια είχαν... Τα *Ολύμπια* ήταν η φυσική επιλογή τους, γιατί πρόσφεραν μεγάλη δημοσιότητα με το εκεί διεθνές κοινό, βολικό μάρτυρα των πολυάριθμων θυσιών στις θεότητες, των πλούσιων δεξιώσεων, συμποσιών και των αφιερώσεων ανδριάντων--να μη πούμε και για τους *επίνικους* σπουδαίων ποιητών, όπως οι Πίνδαρος και Σιμωνίδης. Σίγουρα δεν υπήρχε καλύτερη διαφήμιση απο κείνη του Πίνδαρου με τις ωδές του, ή του Φειδία με τα έξοχα αγάλματα. Το κρυφό χαρτί όμως κάθε τύραννου, δηλαδή τα ρευστά για διαφήμιση, ήταν η κοπή νομισμάτων εις μνήμην κάποιας νίκης των ίππων του (**Εικ. 23.5**).

Τέλος προς εξασφάλιση νίκης και δόξας δεν ήταν ασύνηθες οι ιδιοκτήτες να δηλώνουν πολλά άρματα και ίππους στους αγώνες. Η πιο διάσημη περίπτωση βέβαια είναι του Αλκιβιάδη, που δήλωσε επτά *τέθριππα* και κέρδισε πρώτη, δεύτερη και τέταρτη νίκη στα 91^α *Ολύμπια* του 416 πΧΕ (Κεφ.15). Ίσως αυτός ήταν ο λόγος των καυστικών σχολίων του Αριστοφάνη, που σατύριζε τα...*'μοδάτα Αθηναϊκά νιάτα...που ξοδεύουν τεράστια ποσά στ' άλογα...προτιμούν ιππικά ονόματα...και δεν συζητούν τίποτ' άλλο μέρα-νύχτα, παρά τις ιπποδρομίες..'* Μια πρώτης τάξεως τριπλή διαφήμιση, πιστεύω.

Πολιτικοί και στρατιωτικοί πολέμιοι του Αλκιβιάδη τον κατηγορήσαν πως άρπαξε τ' άλογα φίλου του με σκοπό να κερδίσει τον αγώνα *τεθρίππου* στην Ολυμπία. Η πράξη αυτή ήταν ανθρωπίνη και προβλέψιμη, αφού ο Αλκιβιάδης κυνηγούσε την αρχηγία των Αθηναίων στην εκστρατεία της Σικελίας που είχε προτείνει. Η αντεπίθεση του στις κριτικές ήταν πως όσοι νόμιζαν πως η Αθήνα είχε αποδυναμωθεί απ' το μακροχρόνιο Πελοποννησιακό πόλεμο, τώρα θα ένιωθαν δέος για την υπεροχή της πόλης τους που έδειξε η περίτρανη νίκη του στην Ολυμπία. Η πολιτική προπαγάνδα δεν είναι άγνωστη ούτε στη μοντέρνα Ολυμπική ιστορία, με κλασσικό παράδειγμα το Βερολίνο του 1936, όπου ο Χίτλερ θέλησε να δείξει την υπεροχή της *'Άρειας φυλής'* στην ανθρωπότητα, άσχετα αν απέτυχε παταγωδώς, χάρη στον ταλαντούχο μαύρο αθλητή Τζ. Οουενς.

Ο Αλκιβιάδης δεν ήταν ο μόνος εθισμένος στην προπαγάνδα μέσω νίκης στα *Ολύμπια*. Κανείς επώνυμος Έλληνας ή ξένος δεν είχε ανοσία στον πυρετό της Ολυμπικής νίκης. Οι Ευαγόρας και Κίμων κέρδισαν τρεις κατά σειρά νίκες *τεθρίππων* στα *Ολύμπια* του 6^{ου} αι. πΧΕ. Απο τότε κανείς ιπποτρόφος δεν κατάφερε να επαναλάβει τέτοιες έξοχες επιδόσεις σ' όποιο αρχαίο ή σύγχρονο αγώνα, εκτός απ' τους Φίλιππο και Ιέρωνα.

Οι Ζονκέρ ντ' Οριολά (Γαλλία) και Χανς Βίνκλερ (Γερμανία) κέρδισαν απο δυο χρυσά μετάλλια στο πέρασμα εμποδίων μεταπολεμικώς, ισοφαρίζοντας μετά βίας την επίδοση δυο ελληνίδων (Κυνίσκας και Βελιστίχης) κάπου 15 αιώνες αργότερα. Όταν η Κυνίσκα έστηνε αγάλματα και ο Φίλιππος έχτιζε το *Φιλιππείον* στην Άλτι, ο απώτερος σκοπός τους ήταν ολόιδιος και απαράλλακτος: η προπαγάνδα. Η Κυνίσκα ήθελε να δείξει την αξία των Σπαρτιάτιδων. Ο Φίλιππος σχεδίαζε το *Κοινόν των Ελλήνων* υπο την αιγίδα του για να επιτεθεί στον αιώνιο εχθρό της Ελλάδος, την Περσία.

Μετά τις νίκες τους, οι ίππτοι του Κίμωνα τιμήθηκαν απ' την πόλη των Αθηνών, μόνο που αυτή τη φορά η τιμή και η προπαγάνδα εκφράστηκαν με ασυνήθη τρόπο. Αντί χάλκινων ανδριάντων του ίδιου και των ίππων του, ο Κίμων ζήτησε την πανηγυρική ταφή τους στον οικογενειακό τάφο της *Κοίλης Οδού*. Δεν υπάρχει παρόμοια έκφραση αγάπης στην ιστορία των *Ιππικών*. Διατηρώ πάντα την ελπίδα πως κάποια μέρα, στις ανασκαφές Αθηναϊκών νεκροταφείων, κάποιος τυχερός αρχαιολόγος θα φέρει στο φως τη σκηνή του Κίμωνα θαμμένου μαζί με τα τέσσερα του άλογα, σαν μια οικογένεια.

Άλλη μορφή χορηγίας ή προπαγάνδας υπέρ της νικήτριας πόλης είχε εισαχθεί απο το νομοθέτη Σόλωνα τον 6^ο αι. πΧΕ. Με βάση τη νομοθεσία του, οι Αθηναίοι Ολυμπιονίκες έπαιρναν το τεράστιο ποσό των πεντακοσίων *μέδιμνων* (περίπου 27.000 λίτρα σιτηρών), εισερχόμενοι στην ελίτ τάξη των *πεντακοσιομέδιμνων*. Η θεσμοθετημένη χορηγία του Σόλωνα διαψεύδει τη θεωρία του ερασιτεχνισμού των Ολυμπιονικών. Τα πριμ 500 μέδιμνων--και δη υποχρεωτικά--μετέτρεπαν κάθε Ολυμπιονίκη σε αριστοκράτη ολκής, αφού ισοδυναμούσε με χιλιάδες πρόβατα! Όπως έγραφε αργότερα ο Δίων Χρυσόστομος, οι Ολυμπιονίκες έπαιρναν πριμ 5 ταλάντων απ' το ταμείο της πόλης, ένα αξιολύπητο ποσό αν σκεφτούμε πως στην εποχή του Σόλωνα ισοδυναμούσε με 300 μνάς (30.000 δρχ. ή πρόβατα!). Κανείς πετυχημένος Έλληνας αθλητής δεν ήταν ερασιτέχνης βέβαια όταν η ρευστότητα του ξεπερνούσε τα 30.000 σημερινά δολάρια.

Κι' άλλα πρόσθετα προπαγανδιστικά έπαθλα Ολυμπιονικών υιοθετήθηκαν απο πόλεις και δήμους, όπως λόγω χάρη η περίφημη *σίτησις* δια βίου. Με ειδική νομοθεσία τα απαραίτητα κονδύλια πήγαιναν στο *Πρυτανείον*. Επίσης οι νικητές είχαν αναφαίρετο δικαίωμα να κατέχουν πριβέ θέσεις στο *Στάδιο* ή τον *Ιππόδρομο*. Σα να μήν ήταν αρκετή μια τέτοια χορηγία-προπαγάνδα, οι Ολυμπιονίκες απολάμβαναν *ατέλειαις* στην πληρωμή φόρων, που άρχισε τον 5^ο αιώνα πΧΕ, στη διάρκεια του χρυσού αιώνα. Όμοιες χορηγίες είχαν υιοθετηθεί και στη Σπάρτη, όπου οι Ολυμπιονίκες κηρύσσονταν *όμοιοι* του βασιλιά κι έχαιραν της τιμής να μάχονται πλάι του, ως *εταίροι*. Η λέξη-κλειδί ήταν η αθανασία του Ολυμπιονίκη, που εξασφαλιζονταν με την αναγραφή του ονόματος του σε ανδριάντες στην Άλτι και στην πόλη του. Τέλος διάσημοι ποιητές σαν τον Πίνδαρο, το Βακχυλίδη και το Σιμωνίδη έγραφαν *ωδές*, *εγκώμια* και *επίνικους*, που εξασφάλιζαν την αθανασία.

Αν τυχόν ο νικητής ήταν βασιλιάς ή τύραννος έκοβε και νομίσματα, αφού μεταξύ άλλων η προπαγάνδα ήταν ουσιώδες στοιχείο εξασφάλισης αθανασίας. Ο τύραννος της Γέλας Γέλων που νίκησε στο *τέθριππο* των 73^{ων} *Ολύμπιων*-488 πΧΕ έκοψε δεκάδραχμο απο ασήμι για να προβάλλει τη Σικελία (**Εικ 23.5**). Ο Αναξίλας του Ρηγίου, νικητής της *απήνης* στα 75^α *Ολύμπια* (480 πΧΕ), έκανε το ίδιο κόβοντας νόμισμα που παρίστανε τη νίκη του σ' αυτή την πρώτη εισαγωγή του σπάνιου αθλήματος στην Ολυμπία. Ήταν μια τέλεια συγκυρία για τη χρήση προπαγάνδας--με ημίονους ή χωρίς ημίονους.

Το ίδιο παράδειγμα ακολούθησαν και άλλοι νικητές βασιλείς, τύραννοι και αυτοκράτορες. Πιο πολύ μάλιστα κάθε Μακεδόνας, απ' τον Αλέξανδρο Α' μέχρι και τους διάδοχους του Μεγ. Αλεξάνδρου έκοψαν 'ίππο-νομίσματα' [**Εικ 23.5-10**]. Αυτά φυσικά θα έφερναν χρήμα αλλά και γόητρο, πέρα απο τη διεθνή προβολή. Ο βασιλιάς όμως που ξεπέρασε κάθε άλλο σε τέτοια προπαγάνδα ήταν βέβαια ο Φίλιππος Β'. Ως τριπλός Ολυμπιονίκης στα *ιππικά* της Ολυμπίας, ο Φίλιππος υπερέβαλε πολύ των προκατόχων του. Έκοψε σε ανάμνηση των νικών του ακριβό αργυρό *τετράδραχμο* που αρκούσε για την αγορά τεσσάρων προβάτων.

Ο Φίλιππος δεν έκανε οικονομία στους στόχους που είχε βάλει, την Αθήνα και τις πόλεις της Πελοποννήσου. Αρκεί να θυμηθεί κανείς πώς είχε σοκάρει τους Έλληνες με το χρυσελεφάντινο *Φιλιππίον* στην Άλτι. Η δημοσιότητα του μνημείου τον βοήθησε ν' αποκτήσει πολύτιμους συμμάχους (και όχι λίγους εχθρούς) λόγω των επιτυχιών του στον νότο. Πάνω απ' όλα, ο Φίλιππος υπήρξε πρωτοποριακός προπαγανδιστής. Τα νομίσματα του δίνουν μαθήματα διαφήμισης στη 'Μάντισον στρήτ', γιατί είναι τα πρώτα με...γυμνό. Η πίσω όψη του τετράδραχμου εικονίζει γυμνό ιππέα σε πλήρη καλπασμό (**Εικ. 23.6**). Αντίθετα, η πρόσθια όψη του εικονίζει την κλασσική ειρηνική σκηνή ενός δαφνοστεφανωμένου Δία. Ο Φίλιππος παραήταν έξυπνος για να το...τραβήξει μακριά με τη διαφήμιση. Ο γιός του όμως δε χρειάστηκε προβολή γιατί μιλούσαν μόνο τους τα κατορθώματα του στη μάχη, που απθανατίστηκαν για χιλιετίες σε κάθε λογής αντικείμενο τέχνης που έγινε στην Ελλάδα, στην Αφρική, ή στην Ασία (**Εικ 23.12**).

Ο βασιλιάς έχτισε σχολή για μεταγενέστερες πρωτοβουλίες χορηγών. Υπάρχουν ενδείξεις κρατικών χορηγιών σε αθλητές πόλεων εκτός της Μακεδονίας. Επιγραφή στην Έφεσο (ca. 300 πΧΕ) περιέχει αίτημα γυμναστή για επιχορήγηση αθλητών. Επιγραφές άλλων πόλεων δείχνουν την εμπλοκή ελίτ αθλητών (γνωστών ως *τάξις Γυμνασίου*) που γυμνάζονταν σαν έφηβοι σε σχετικές οργανώσεις. Τέλος τον 1^ο αι. πΧΕ παρατηρήθηκε αύξηση των 'συντεχνιών' επαγγελματιών αθλητών, που χορηγούσαν πιστοποιητικά στα μέλη, εξέλεγαν διοικήσεις και απένειμαν συντάξεις.

Η πόλη όμως που έγραψε ιστορία στην προπαγάνδα ήταν η Αθήνα με τα διάσημα *Παναθήναια*. Αφιερωμένα στην πολιούχο Αθηνά, έφτασαν στο ζενιθ τον 5^ο αι. πΧΕ κι άσκησαν τεράστια επίδραση στις τεχνικές διαφήμισης. Οι νικητές κέρδιζαν Αθηναϊκούς αμφορείς γεμάτους λάδι. που απεικόνιζαν στην κύρια όψη τους την Αθηνά *Πρόμαχο*, με την επιγραφή *ΤΩΝ ΑΘΗΝΗΘΕΝ ΑΘΛΩΝ* και στην άλλη όψη τον αγώνα για τον οποίο προοριζόνταν. Εκτός απο την προβολή των αγώνων, οι αμφορείς διαφήμιζαν και την ποιότητα του Αθηναϊκού λαδιού, με αποτέλεσμα την άνθηση των εξαγωγών σε όλη τη Μεσόγειο. Ήταν τέλειο διαφημιστικό truck που εξασφάλιζε την 'εγγύηση προέλευσης' και απέτρεπε τις απομιμήσεις. Η ευθύνη κατασκευής και απονομής των αγγείων ανήκε στους *αθλοθέτες*, όπως λέει ο Αριστοτέλης [*Πολιτεία*, 60: '...ΚΑΙ ΤΟΥΣ ΑΜΦΟΡΕΙΣ ΠΟΙΟΥΝΤΑΙ ΜΕΤΑ ΤΗΣ ΒΟΥΛΗΣ ΚΑΙ ΤΟ ΕΛΑΙΟΝ ΤΟΙΣ ΑΘΛΗΤΑΙΣ ΑΠΟΔΙΔΟΑΣΙ'].

Τα εργαστήρια κεραμικής επιλέγονταν με διαγωνισμό, όπου προσέφεραν *παραδείγματα* με την υπογραφή του πλάστη. Κατά τον Πλούταρχο η πόλις επέλεγε το εργαστήρι που πρόσφερε '*καλύτερη ποιότητα, φθηνότερη τιμή και ταχεία παράδοση*'. Θα ήταν καλό να ίσχυαν και σήμερα τα ίδια κριτήρια. Οσο για το πόσοι αμφορείς με λάδι απονέμονταν, μια επιγραφή του 380 πΧΕ στην Ακρόπολη πληροφορεί με ακρίβεια τα εξής: 30 ως 70 αμφορείς για κάθε νικητή *γυμνικών* (δρόμο, πένταθλο, πάλη, πυγμή, παγκράτιο) και το 1/5 (6 ως 14) για κάθε δεύτερο. Στα *ιππικά* οι νικητές κέρδιζαν μέχρι 140 αμφορείς στην αρματοδρομία, που δείχνει το μεγάλο γόητρο της. Δεδομένου ότι ο μέσος αμφορέας είχε ύψος 60-70 εκ. με διάμετρο 40 εκ., περιείχε κάπου 40 κιλά λάδι. Άρα οι νικητές δρομείς κέρδιζαν 2,5 τόννους και οι ηνίοχοι 5 τόννους λάδι! Το χρηματικό αντίκρουσμα ήταν κάπου 840 ή 1.680 *δραχμές* αντίστοιχα, ποσό αρκετό για την αγορά 140 προβάτων ή δυο μέτριων οικιών!

Πολλοί αθλητές επέλεγαν να πωλούν αμφορείς-βραβεία σε εμπόρους, που στη συνέχεια τους εξήγαγαν στην Κυρήνη ή τη Μασσαλία δυτικά, ως την Κριμαία ανατολικά, διαφημίζοντας έτσι την Αθήνα παγκοσμίως. Η μόνη διασημότητα μιας διαφημιστικής καμπάνιας που απέτυχε παταγωδώς ήταν ο Νέρων. Καμιά επιγραφή, κανένα άγαλμα δεν επιβίωσε για να θυμίζει τις καλούμενες 'πολλαπλές' (αλλά όχι σοβαρές) νίκες στα *Ολύμπια*, που κερδήθηκαν με δωροδοκία των Ελληνοδικών. Ειρωνικά, το μόνο σουβενίρ που επιβίωσε της απάτης είναι το εύρημα ανασκαφών της Ολυμπίας: ένας μολύβδινος σωλήνας αποχέτευσης που βρέθηκε κάτω απο ρωμαϊκό οίκημα (ίσως τη βίλλα του) κολλητά στην Άλτι. Ο σωλήνας φέρει το αρχικό '**Ν**' κάτω απο Ρωμαϊκή κορώνα [!].

Άκρως χαριτωμένο και ασσορτί με τη φύση του Νέρωνα...

ΕΙΚΟΝΕΣ

23.1. Bronze statuette of Alexander the Great riding *Bucephalus*. Copy of a statue originally sculpted by *Lysippos*. Archaeological Museum, Florence. Alexander reserved a special posthumous tribute for his 25 *heteroi* [companions] who fell in the battle of Granikos. He commissioned 25 'horse scene' statues from the famous sculptor Lysippos, and erected them alongside his own at the sacred Macedonian city of Dion in Pieria. *Bucephalus* is seen here in full gallop. The stallion's head, represented by a very observant sculptor, bears no resemblance to that of an ox.

23.2. Part of a mosaic found in a house at Pompeii, copy of the fabulous wall fresco made by *Philoxenos* of Eretria. National Museum, Naples. The mosaic depicts a critical moment at the battle of Issos, Persia. Alexander is seen riding brave *Bucephalus* while fighting King Darius. The horse is bay colored, he holds his ears back, and has a decidedly delicate head with no resemblance to members of the bovine species. Under the horse's head is a design of the unique bit used by Alexander to control his stallion. An identical bit has been found in the pyre of the Royal Tomb II at Vergina, where Alexander buried his father, Philip II (Antikas 2000).

23.3. Detail from the 'sarcophagus of Alexander', late 4th century BCE. Archaeological Museum, Constantinople. The scene depicts Alexander wearing a lion's head and *himation*, riding a wild *Bucephalus* bareback. A Persian infantryman is lying dead under *Bucephalus*'s hind legs and an anxious rider on a fallen horse in front is trying to protect himself from Alexander's wrath. The anonymous sculptor who chiseled *Bucephalus*' head on this sarcophagus was obviously aware of the beauty of the horse as he gave the stallion an Arab appearance, with a powerful neck, large eyes and fine head.

23.4. Scene from a battle of Alexander against Darius from a Persian manuscript at Khemsa dating to 1527 CE. Metropolitan Museum, New York. Alexander is seen at the center dressed in Eastern style, brandishing a long sword in his right hand and protecting his chest with a shield bearing the Macedonian insignia. An important detail is the *ephippion* (saddle cloth) covering the back of *Bucephalus*, which did not exist in ancient Greece, or if it did it was much smaller. *Bucephalus* is presented as a gray horse with a fine Arab head bearing no resemblance to that of an ox. There is no image of the famous stallion depicting him with a large head anywhere in the eastern or western world, from the 4th century BCE to the 20th century CE.

23.5. Silver dekadrachm, ca. 390 BCE, American Numismatic Society, New York. The victor at a quadriga race. Since the Olympic wreath was awarded to the horse owner, it is probable that Gelon's driver leads the tyrant's team. Nike is seen tending the crown to him as she flies over the chariot. Other tyrants followed Gelon's steps and minted coins.

23.6 -11. Some "equi-coins" minted by Macedonian kings in chronological order: **5**, Alexander I, who attempted to win at Olympia (460 BCE); **6**, Perdikkas II (451-413), Museum of Pella; **7-8** Archelaos (413-399), who brought home the first Olympic victory, Museum of Pella; **9**, Amyntas III (289-383), Philip's father; and **10**, Philip II (359-336), who triumphed at three Olympiads winning all hippic contests. Museum of Thessalonike. Note the nine-rayed sun, Macedonia's emblem.

23.12. Silver *tetradrachm* minted by Philip II. NMA. The reverse side has his name [**ΦΙΛΙΠΠΟΥ**] and his *anabates*, who is a nude youth riding a vividly trotting horse at a *keles* race. The youth is holding triumphantly a palm leaf in his left hand and has a ribbon on his hair, both signs of victory. The drinking vessel of Dionysus, a *kantharos*, is shown under the horse's legs. If nudity (or drinking) were needed to convey a message, Philip II would be the first to use them. The obverse side of the coin has the wreathed head of Olympian Zeus, hence rendering it more respectable to every Greek city-state outside Macedonia.